ELS VERBS DE PERCEPCIÓ VISUAL EN CATALÀ: CLASSIFICACIÓ SEMÀNTICA I DISTRIBUCIÓ EN GÈNERES ESCRITS*

VISUAL PERCEPTION VERBS IN CATALAN: SEMANTIC CLASSIFICATION AND DISTRIBUTION IN WRITTEN GENRES

Carla Ferrerós Pagès
Universitat de Girona
carla.ferreros@udg.edu

Resum: Aquest treball se centra en l'estudi dels significats vehiculats per dos verbs de percepció visual en català central (*veure* i *mirar*) des del marc teòric de la semàntica cognitiva amb un objectiu doble: (i) analitzar-los i descriure'ls per establir-ne les projeccions semàntiques metafòriques i metonímiques; i (ii) determinar la distribució intralingüística dels significats no prototípics d'aquests verbs. S'han analitzat exemples extrets de diccionaris (majoritàriament, *DIEC2*) i 1.750 formes obtingudes a partir del buidatge de textos de narrativa literària i premsa del *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (*CTILC*). Mitjançant l'anàlisi d'aquests exemples i del context en què apareixen s'estableixen les fronteres entre significats, literals i figurats, i es mostra que la freqüència d'ús de cada verb és diferent: hi ha sentits figurats més prominents que d'altres, tant des d'un punt de vista general com tenint en compte el tipus de textos analitzats. Els resultats obtinguts en aquest treball serveixen per engruixir el corpus de dades sobre verbs de percepció en diferents llengües pel que fa a la presència, l'ús i la distribució de certs significats.

Paraules clau: verbs de percepció, català, metàfora, metonímia.

Abstract: This work focuses on the study of the meanings conveyed by two visual perception verbs (*mirar* and *veure*) in Central Catalan within the theoretical framework of cognitive semantics. Our objective is twofold: (i) to analyze and describe them in order to establish metaphorical and metonymic semantic projections; and (ii) to determine the intralinguistic distribution of the

(*) Agraïm els comentaris als revisors anònims d'aquest article, i al dr. Xavier Lamuela alguns suggeriments i observacions que han estat d'ajuda per a l'elaboració d'aquest treball. L'autora assumeix tots els errors que hi hagin pogut quedar. Aquest treball s'ha beneficiat dels següents ajuts: 2017SGR1194 i FFI2017-87140-C4-2-P.

Rebut: 09/07/2021. Acceptat: 26/11/2021. DOI: 10.7203/Caplletra.73.24634

non-prototypical meanings of these verbs. We have analyzed examples extracted from dictionaries (mostly *DIEC2*) and 1.750 forms picked out from the literary narrative and press texts of the *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (*CTILC*). By analyzing these examples and the context in which they appear, we establish the boundaries between literal and figurative meanings, and we show that the frequency of use of each verb is different: some figurative meanings are more prominent than others, both from a general pint of view and from the kind of texts analyzed. The results obtained in this work serve to thicken the corpus of data on perception verbs in different languages in terms of the presence, use and distribution of certain meanings.

Key words: perception verbs, Catalan, metaphor, metonymy.

ᔕ ᔕ ᔕ

1. INTRODUCCIÓ

Els verbs de percepció són aquells que fan referència a les diferents modalitats perceptives: la vista, l'audició, l'olfacte, el gust i el tacte. Són altament polisèmics i han estat estudiats dins el marc teòric de la semàntica cognitiva, des de la teoria de la metàfora conceptual. Un verb com *veure*, per exemple, a banda de codificar la percepció visual també pot utilitzar-se per referir-se a altres nocions, com es mostra a través de les oracions següents: *No hem vist aquest tema a classe* (metàfora: ESTUDIAR ÉS VEURE) o *La Júlia i en Pau es veuen tres cops per setmana* (metonímia: VEURE'S PER TROBAR-SE). Com veiem a través dels dos exemples, les relacions semàntiques que s'estableixen entre el domini de la vista i, en aquests casos, el domini de la cognició o de les relacions socials respectivament, estan motivades per processos metafòrics i metonímics. La vista és el domini font que es projecta a altres dominis meta. Aquestes projeccions es concreten en expressions metafòriques i metonímiques com les que hem reproduït més amunt.

El de la vista és el sentit més estudiat en la recerca sobre verbs de percepció. Lakoff & Johnson (1980, 1999) mencionaven la presència en diverses llengües de metàfores que relacionaven la vista amb la cognició. Aquesta relació és una de les més citades en estudis de semàntica cognitiva en parlar de la universalitat d'algunes metàfores conceptuals. No obstant això, Sweetser (1990) ja parlava d'una relació amb la cognició des de tots els sentits, i no només el de la vista, amb la metàfora MIND-AS-BODY. Aquesta autora afirmava que les projeccions cap al domini de la cognició des del domini de la percepció es donen de manera sistemàtica en les llengües del món. Altres investigadors, com Evans & Wilkins (2000), en un estudi sobre llengües australianes, mostren relacions entre el sentit de l'oïda i l'intel·lecte, per exemple, o

Ibarretxe-Antuñano (2003) explica que els ongee de les illes Andaman organitzen el món a través del sentit de l'olfacte.

La relació entre els verbs de percepció i la cognició es basa en el fet que els sentits són els canals a través dels quals els humans obtenim la informació, però cada sentit ens proporciona aquesta informació d'una manera diferent. Segons Ibarretxe-Antuñano (2003), els éssers humans depenem culturalment més d'uns sentits que d'uns altres: per a les societats occidentals, el sentit de la vista és el més fiable, i s'associa, en llengües com el català i com hem vist més amunt, amb el domini de la cognició. És per això que, malgrat que la motivació de les metàfores conceptuals relacionades amb els sentits és corporitzada (és a dir, es basa en la interacció dels individus amb el món), també depèn en gran mesura de la cultura, i no és universal. Tot i que no podem parlar d'universalitat pel que fa a les projeccions que s'estableixen entre els significats dels verbs de percepció, hi ha alguns significats que són recurrents interlingüísticament, com els que tenen a veure amb el coneixement ('conèixer', 'saber', 'preveure', 'descobrir') o amb les relacions socials ('trobar-se', 'quedar amb algú', 'tenir una relació').

L'objectiu d'aquest estudi és classificar els significats no prototípics que codifiquen els verbs *veure* i *mirar* en català central per, a continuació, analitzar-ne la distribució en dos gèneres escrits (ficció narrativa i periodisme). Sobre els verbs 'veure' i 'mirar' s'han fet estudis semblants en llengües properes (v. Ibarretxe-Antuñano 1999 o Fernández-Jaén 2012 per al castellà, per exemple) i, per al català, se n'han fet estudis sobre qüestions concretes (Cuenca & Marín 2000, i Marín 2005 sobre l'ús d'aquests verbs com a marcadors discursius, o Antolí 2017 sobre aquests verbs des d'un punt de vista diacrònic, per exemple). Pel que fa a la classificació de significats d'aquests dos verbs d'una manera més general, recerques sobre llengües no explorades anteriorment ofereixen noves dades sobre la presència de projeccions metafòriques. Relacionat amb el nostre objectiu, una de les qüestions poc analitzades en estudis d'aquest tipus és la que fa referència a la distribució de les metàfores dels verbs de percepció dins d'una mateixa llengua. D'una banda, la majoria d'estudis interlingüístics solen comparar la presència de metàfores en llengües diferents, però això pot implicar deixar de banda aquelles projeccions que només són presents en una llengua (Ibarretxe-Antuñano 2008, 2013, 2019). De l'altra, la mateixa autora afirma que també se sol oblidar l'estudi de la generalització o rellevància de cada projecció semàntica dins d'una llengua particular: els estudis interlingüístics poden assenyalar que una metàfora és present en una llengua determinada, però en canvi no analitzen fins a quin punt són rellevants en comparació amb altres projeccions presents en la mateixa llengua. És per això que el segon objectiu d'aquest estudi és analitzar la distribució de les metàfores codificades pels verbs *veure* i *mirar* a través de l'anàlisi de corpus (*CTILC*). Pararem especial

atenció en dos gèneres escrits, ja que partim de la hipòtesi que la distribució hi serà diferent: la ficció narrativa i la premsa escrita.

Aquest estudi està estructurat de la manera següent. En l'apartat que segueix (§2) explicarem la metodologia utilitzada per a la descripció dels significats i per a l'anàlisi de les freqüències dels verbs *veure* i *mirar* en textos narratius i periodístics. A continuació exposarem els resultats relatius als significats vehiculats per cada verb (§3.1) i discutirem la classificació semàntica (§3.2). A l'apartat 4 analitzarem el nombre d'ocurrències de cada significat per determinar-ne la distribució.

2. MÈTODE

Per a l'obtenció de les dades hem partit del buidatge de diccionaris en català de natura diversa: el *Diccionari* de l'Institut d'Estudis Catalans (*DIEC2*), el *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (*DDLC*), el *Diccionari* de l'Enciclopèdia (*DE*) i el *Diccionari català-valencià-balear* (*DCVB*). Hem obtingut les definicions i els exemples de cada un dels verbs analitzats per, a continuació, sistematitzar els significats que codifica cada forma, i que recollim a l'apartat 3.1. Els resultats obtinguts no es basen en la classificació semàntica que ja proposen els diccionaris consultats; les fonts s'han pres de punt de partida, però hem treballat a partir dels exemples que ofereixen i no dels significats que recullen per a cada verb.

Els usos descrits a partir del buidatge de diccionaris s'han complementat amb exemples extrets del *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (*CTILC*). S'han analitzat 1.750 formes: 1.000 per al verb *veure* i 750 per al verb *mirar*. Del verb *veure*, s'han analitzat 500 formes de textos de narrativa literària i 500 de textos de premsa. Per al verb *mirar*, també s'han analitzat 500 formes de narrativa literària, però només 250 de premsa, ja que el verb *mirar* hi apareix molt menys freqüentment en premsa, i hem prioritzat que tots els exemples de cada tipus fossin de textos publicats en un període de temps semblant: les formes més recents (des de 1995 en endavant). En la cerca s'han activat els filtres següents: «totes les formes del lema», «català central» i «no traduccions». S'han ordenat cronològicament per obtenir les ocurrències més recents.

A continuació, s'ha analitzat cada exemple des d'un punt de vista semàntic tenint en compte els significats relacionats prèviament a partir del buidatge de diccionaris. L'estudi del corpus ha servit per complementar aquella primera anàlisi semàntica. S'ha etiquetat cada ocurrència en un processador de dades amb un codi (per exemple, en el codi VN327, el nombre fa referència al número d'ocurrència del verb *veure* en narrativa literària, i les lletres fan referència al verb —*veure*— i al

gènere —narrativa—). Finalment, i per estudiar-ne la distribució, s'han obtingut els percentatges de freqüència de cada significat de cada un dels verbs, globalment i en relació amb cada gènere analitzat. Pel que fa als significats figurats, se n'han obtingut els percentatges tenint en compte el nombre total d'ocurrències (global i per gènere), així com el nombre d'ocurrències un cop eliminades aquelles en què el verb codifica el significat prototípic.

3. ANÀLISI SEMÀNTICA DELS VERBS *VEURE* I *MIRAR*

3.1 Classificació dels significats de *veure* i *mirar*

Els verbs analitzats tenen, com a significats prototípics, els que reproduïm a continuació:

(1) *Veure*: v. tr. Percebre la imatge (d'un objecte) que els rajos lluminosos que provenen d'aquest formen al fons de l'ull sobre la retina. *Veure una cosa. Veure algú. Des d'ací es veu el mar* (*DIEC2*, s.v. *veure*)

(2) *Mirar*: v. tr. Fixar la vista (sobre algú o alguna cosa). —*Què mires?* —*Mirava la teva corbata*. (*DIEC2*, s.v. *mirar*)

A banda, i propers a aquest significat prototípic, trobem altres significats que en deriven per metonímia:

(3) *Veure*: intr. pr. (veure-s'hi). Algú, tenir claror suficient per a veure-hi. *Aparta't de davant del llum, que no m'hi veig* (*DIEC2*, s.v. *veure*)

(4) *Veure*: intr. Tenir sentit de la vista. *Veure-hi clar. No veure-hi gota* (*DIEC2*, s.v. *veure*)

(5) *Veure*: mirar. *És el programa que tria la majoria de gent que veu la televisió en aquella hora* (*CTILC*, VP162)

Per presentar les dades que fan referència als significats figurats dels verbs *veure* i *mirar* que discutirem a l'apartat 4, hem pres com a punt de partida la classificació d'Ibarretxe-Antuñano (2019) perquè un marc de classificació comú afavoreix la comparació interlingüística. No obstant això, l'hem modificada en alguns casos: l'autora classifica com a metàfores significats que aquí considerarem metonímics (veure per trobar-se) o especificacions semàntiques (com per exemple veure és ser testimoni d'una acció). A més, de la classificació n'hem eliminat aquells significats que no hem trobat en català i n'hem afegit de nous. Hi farem referència i ho discutirem a l'apartat 3.2.

Assenyalem que, en cada cas, hem procurat descodificar el significat del verb, independentment del context (expressions fixades, aspectes morfosintàctics, etc.). Ho discutirem a l'apartat 3.2. A continuació presentem en una taula aquests significats amb exemples extrets de les fonts esmentades.

Taula 1: significats vehiculats per *veure* i *mirar*

VEURE ÉS ENTENDRE[1]	Ara veig el meu error (*DIEC2*) Ja veig la seva intenció (*DIEC2*) Fem-li veure on rau el seu veritable interès (*DDLC*) [...] per diferències en la manera de veure el futbol (*CTILC*, VP369)
VEURE ÉS PREVEURE	Veient que el negoci aniria a mal borràs, decidí traspassar-lo (*DIEC2*) Només l'he pogut fullejar però ja es veu que és extraordinari (*CTILC*, VN9) Vam treure aquells que vèiem que podien originar alguna topada (*CTILC*, VP438)
VEURE ÉS IMAGINAR	Ja s'hi veu: sopant amb ella, fent-la riure i explicant-li què sap de Brell (*DDLC*) I, en un llampec, es va veure a Treblinka (*CTILC*, VN73) Va posar-se més ben posada la manta i es va veure amb la boca oberta, al port de Haifa, donant la mà a un desconegut (*CTILC*, VN74)
VEURE / MIRAR ÉS CONSIDERAR	Ho veig molt complicat, tot això (*DIEC2*) Però encara no es va veure amb cor d'anar a visitar la cripta de Yad va-Xem (*CTILC*, VN77) Això el va fer mal veure pels altres botiguers (*CTILC*, VN303) D'alguna manera ens veiem obligats a fer pública la nostra situació (*CTILC*, VP254) No mireu la vida i l'amor com a coses frívoles (*DDLC*) Com es mira vostè les interpretacions que la premsa valenciana fa d'aquestes baralles (*CTILC*, MP171)
VEURE / MIRAR PER EXAMINAR	Caldrà veure on se situen les xifres reals a finals d'any (*CTILC*, VP293) Fer-se mirar la ferida per un metge (*DIEC2*) Ben mirat, no hi hauríem d'anar (*DIEC2*) Es mirà amb satisfacció el resultat del seu treball d'aquell dia tan accidentat (*CTILC*, MN14)

1. L'enunciat X ÉS X fa referència als sentits metafòrics, mentre que X PER X fa referència als sentits metonímics. Discutirem alguns dels casos a l'apartat 3.2.

veure / mirar per descobrir / trobar	No veia perdó ni pietat enlloc (*CTILC*,VN449) Miri, aquell és el meu fill (*CTILC*, MP132)
veure / mirar per comprovar / assegurar-se	Veges que no falti res (*DIEC2*) En el futur veurem com l'excursionisme continuarà esdevenint un inapreciable camp d'aprenentatge (*DDLC*) Mira d'arribar d'hora (*DIEC2*) Espolsar el tapet de la tauleta i mirar que no hi hagués res per terra (*CTILC*, MN183)
veure's és tenir una relació (derivada de la metonímia veure's per trobar-se)	La família no volia que es veiessin, l'Antònia i el noi (*CTILC*, VN200)
veure's per trobar-se	Com que va haver d'anar a fer el soldat a l'Àfrica, no ens podíem veure i ens havíem de dir tantes coses... (*CTILC*, VN410) De manera que vam trencar peres. No ens hem vist mai més (*CTILC*, VP318) El rector del poble i l'oncle Quirze no es podien veure ni en pintura (*CTILC*, VN253) No sé per què no la podien veure i li posaven tots els entrebancs possibles (*CTILC*, VN300)[2]
veure per fer una visita	El pare Tafalla va anar a veure el rector (*CTILC*, VN265) Fa dies que no l'has anat a veure, el teu pare? (*CTILC*, VN428) No fa gaires dies van venir a veure'm unes noies que estudien magisteri a Girona (*CTILC*, VP232) Una de les exposicions que es poden veure en aquests moments al CCCB haurà estat una de les més visitades (*CTILC*, VP189)
mirar és cuidar	Teníem tres fills i havíem de mirar per ells (*CTILC*, MN495) Un altre que mira per la família (*CTILC*, MP150) Allà tothom mirava per ell (*CTILC*, MP, 220)
veure's és experimentar	Veure's perdut (*DIEC2*) Ara es veien perseguits, exiliats, empresonats, blasmats, arraconats (*CTILC*, VN271) S'apunten com a mòbil de l'homicidi de Moià la desesperació de veure's endeutat fins al coll (*CTILC*, VP493)

2. Aquests dos últims exemples contenen l'expressió «no poder-se (ni) veure». Malgrat que l'expressió sencera significa 'tenir mala relació amb algú', el significat del verb dins l'expressió és proper al de 'veure's amb algú', 'trobar-se amb algú'.

MIRAR(-S'HI) PER PARAR ATENCIÓ	Mira-t'hi molt, en el violí, que et quedi perfecte (*CTILC*, MN19) «Miri, que se'n va», cridà algú (*CTILC*, MN184) L'honestedat intel·lectual indueix a mirar-s'hi molt abans de fer afirmacions categòriques (*CTILC*, MP246) Mira, quan la gent t'ha demostrat afecte, ja no tens por (*CTILC*, MP213)
VEURE ÉS TENIR O OBTENIR	Ja ho has vist prou A deu minuts del final, Tarrés va veure la targeta blava (*CTILC*, VP93) Del famós or de Moscou no en vaig veure ni un ral (*CTILC*, VP145)
VEURE PER APARENTAR	En Quirze pare es veia una mica més sorrut que d'ordinari (*CTILC*, VN240)
MIRAR ÉS INTENTAR	Miraria de portar-li alguna resta de menjar de la cuina (*CTILC*, MN32) Compren un paquet de torrons i juguen a girar el rei per mirar si en treuen un altre només per vint duros (*CTILC*, MP242)
MIRAR ÉS ESTAR / ANAR EN UNA DIRECCIÓ	Vés-te'n. D'una revolada, i sense mirar enrere (*CTILC*, MN423) Miraven més enllà, somiadors, cap al Camí, cap a la Veritat i la Vida (*CTILC*, MN223) Llavors podríem mirar cotes més ambicioses, encara que fent-ho partit a partit (*CTILC*, MP12) El Pedraforca, la Masella i la Tossa d'Alp, mirant cap a l'oest (*CTILC*, MP145)
MIRAR PER PERCEBRE, NOTAR	L'amo de Can Tupí, que una vegada havia explicat per fer-nos veure la insensibilitat dels anarquistes (*CTILC*, VN466) Si als nacionalistes canaris a penes se'ls veu, als aragonesistes directament se'ls ignora (*CTILC*, VP461)

3.2 Sobre l'anàlisi semàntica dels verbs *VEURE* i *MIRAR*

3.2.1 La classificació semàntica i les fronteres categorials

Abans d'endinsar-nos a analitzar els significats relacionats a la taula 1, farem algunes consideracions en relació amb la classificació dels significats segons si són metafòrics o metonímics. Hem dit que partíem d'Ibarretxe-Antuñano (1999, 2019), que els classifica tots com a metàfores, però, no obstant això, aquí considerem que alguns d'aquests significats són metonímics (per exemple, VEURE PER TROBAR-SE en oracions com «No ens hem vist mai més»).

Des del punt de vista de la semàntica cognitiva, la metonímia és el fenomen pel qual un terme que inicialment es refereix a un concepte font, passa a designar un concepte meta sempre dins del mateix domini semàntic o marc (Lakoff & Johnson 1980, Radden & Kövecses 1999, Barcelona 2002). Això passa, especialment, entre conceptes que tenen una relació de contigüitat (Dirven 1993, Geeraerts 1997, Grzega & Schöner 2007, Koch 2016), com en l'exemple que hem recuperat al paràgraf anterior.

En la metàfora, en canvi, es posen en relació un concepte font i un concepte meta que no formen part del mateix domini semàntic, i hi té un paper més rellevant el coneixement enciclopèdic dels parlants (Langacker 1987). Les projeccions semàntiques no es basen en relacions preexistents al món, sinó en semblances detectades pels parlants (Lakoff & Johnson 1980). Cal assenyalar, però, que en alguns casos les fronteres entre metàfora i metonímia no són clares: si s'analitza el canvi semàntic des d'un punt de vista diacrònic, per exemple, un canvi metonímic pot esdevenir un canvi metafòric; o, a la inversa, una extensió semàntica metonímica pot ser interpretada, retrospectivament, com a metafòrica. En aquest estudi, en què l'objectiu és fer una anàlisi sincrònica de l'ús d'aquests verbs segons el seu significat, no tindrem en compte aquest punt de vista del canvi semàntic, que podria donar lloc, en alguns casos, a una classificació diferent dels significats segons si són metafòrics o metonímics. Si analitzéssim els exemples anteriors des de la perspectiva del canvi semàntic, i com avançàvem, alguns significats classificats com a metafòrics podrien considerar-se metonímics. Això ens ho mostren algunes expressions lingüístiques de les que hem recollit: tal com fa notar un dels revisors anònims d'aquest article en relació amb el primer exemple de la taula 1, quan s'entén un error és perquè ha estat vist on és el problema; és a dir, podríem considerar metonímica la relació que s'estableix entre veure i entendre. No obstant això, des d'un punt de vista sincrònic hem considerat metafòriques aquelles extensions semàntiques de què font i meta formen part de dominis semàntics diferents i la connexió que s'hi pot establir depèn del coneixement enciclopèdic dels parlants.

En català, al sentit de la vista s'hi associen prototípicament dos verbs: *veure* i *mirar*.[3] Aquesta parella lèxica, com *sentir* i *escoltar* per a la percepció auditiva, mostra diferències de significat descrites en diversos estudis sobre verbs de percepció i que es relacionen amb les propietats semàntiques del subjecte (Ibarretxe-Antuñano 1999: 42). Com hem vist en l'apartat corresponent, el verb *veure* vehicula el significat prototípic 'percebre per la vista' i, el verb *mirar*, 'fixar la vista'. Si tenim en compte aquest significat prototípic, el verb *veure* quedaria inclòs en el grup que conté verbs el subjecte dels quals no controla l'estímul de la percepció. Són els anomenats verbs de percepció

3. Deixem de banda verbs menys prototípics com *observar* o *fixar-se*, per exemple.

passiva (Palmer 1966).[4] Es contraposen amb els verbs de percepció activa, entre els quals, en català, trobem *mirar*, i el subjecte dels quals sí que controla l'estímul de la percepció. Un tercer grup el formen uns verbs anomenats «copulatius» (Viberg 1984), de què el subjecte és el mateix estímul de la percepció. D'aquest últim grup, no en tenim exemples referits a la vista si tenim en compte els significats prototípics dels verbs.[5] Hem obtingut una forma copulativa, però amb un significat no prototípic (VEURE ÉS APARENTAR), possiblement derivat de VEURE ÉS CONSIDERAR, a causa de la forma passiva:

(6) En Quirze pare es veia una mica més sorrut que d'ordinari (*CTILC*, VN240)

Com hem avançat, aquest últim exemple és copulatiu, però vehicula un significat no prototípic. Els autors que parlen de verbs de percepció copulatius ofereixen exemples semblants:

(7) Peter looked happy (Ibarretxe-Antuñano 1999: 44)

Tampoc en aquest cas, doncs, el significat del verb no és prototípic. Així, hi ha un desequilibri entre els tres grups que proposen aquests autors: els verbs de percepció activa i passiva codifiquen el significat prototípic referit a la percepció, mentre que el verb copulatiu no. Caldria ampliar la mostra de llengües per determinar si existeixen exemples de verbs de percepció copulatius que codifiquin el significat prototípic, en el domini de la vista.

A través dels exemples obtinguts en l'anàlisi d'aquest treball hem constatat que el verb *veure* pot codificar, metonímicament, el significat de percepció activa:

(8) És el programa que tria la majoria de gent que veu la televisió en aquella hora (*CTILC*, VP163)

De fet, el verb *veure* pot arribar a codificar significats no prototípics associats generalment a *mirar*, com veiem a través de l'exemple següent:

(9) Veges que no li falti de res (*DIEC2*, s.v. *veure*)

4. Se'ls ha anomenat amb altres etiquetes, com per exemple «stative with experiencer subject verbs» (Lehrer 1990) o «experience verbs» (Viberg 1984).

5. Sí que en tenim exemples referits a l'olfacte, encara que en desús: La sopa sent a farigola, *DCBV* (s.v. *sentir*).

A l'expressió de (9) el verb *veure* en imperatiu, forma que es relaciona clarament amb la percepció activa, codifica el significat 'assegurar-se', associat generalment a *mirar* tal com ens mostren aquests exemples:

(10) Mira d'arribar d'hora (*DIEC2*)

No trobem el cas contrari, és a dir, que el verb *mirar* codifiqui la percepció passiva. Això és així perquè el verb *veure* (els verbs que expressen percepció passiva, en general) és menys marcat semànticament que *mirar* (o que els verbs que expressen percepció activa), i és per això que es pot utilitzar *veure* per a 'mirar', però no *mirar* per a 'veure'. A més, *veure* és el verb principal per referir-se a la visió: tal com hem vist a l'apartat 3.1, és molt més freqüent i té més extensions semàntiques.

Una de les idees clau vehiculades per la semàntica cognitiva és que les fronteres entre categories no són nítides (Rosch 1978, Lakoff 1987, etc.), i és per això que sovint la classificació semàntica és difícil. No hi ha una frontera clara entre, per exemple, el significat de *veure* entre els exemples de (11a) i (11b):

(11) a. En aquesta ocasió podrem veure teatre còmic al costat de jocs (*CTILC*, VP383)
Enguany es podrà veure *Shakespeare's Villains* de Steven Berkoff (*CTILC*, VP391)
b. És el programa que tria la majoria de gent que veu la televisió a aquella hora (*CTILC*, VP163)

El verb *mirar* i el verb *veure* en el sentit de 'mirar' expressen una noció de duració que *veure*, quan vehicula el significat prototípic, no té. Aquesta noció de duració pot quedar neutralitzada en exemples com els de (11a): tot i que no hi ha una frontera clara entre (11a) i (11b), hem considerat que, a (11b), el significat de *veure* és molt proper a 'mirar', conservant la noció de duració, però que a (11a) el verb no fa referència a la percepció visual de la mateixa manera.

Alguns dels exemples que aquí classifiquem com a verbs que vehiculen el significat prototípic, altres estudis els analitzen com a metafòrics. És el cas dels que contenen les expressions «tenir a veure», que Ibarretxe-Antuñano (1999) analitza com a 'estar involucrat': és l'expressió fixada sencera la que té aquest significat; el verb, en canvi, manté el seu sentit prototípic, entenent que l'expressió significa que un objecte o esdeveniment té alguna cosa que es pugui veure que sigui comparable amb la que té un altre objecte o un altre esdeveniment. Igualment, hem classificat com a prototípic el significat dels verbs que apareixen en les expressions «fer veure» (aparentar), que vol dir fer veure (fer visible) a algú alguna cosa que pot no correspondre a la realitat.

Altres exemples que hem classificat com a prototípics són els que Ibarretxe-Antuñano (1999, 2019) considera metafòrics (VEURE ÉS SER TESTIMONI D'ALGUNA COSA) tenint en compte que en casos com el següent, explica l'autora, l'èmfasi es posa en la persona que està mirant. «This acts as a "passive witness" of the events that happen, i.e. they do not personally take part in what is going on» (Ibarretxe-Antuñano 1999: 61):

(12) No sé pas si ha arribat: jo no l'he vist entrar (*DIEC2*)[6]

En aquest treball, però, hem classificat junts els verbs que vehiculen el significat de 'veure', tant si allò vist és un objecte com una acció. Aquests darrers serien els casos classificats en altres estudis com a VEURE ÉS SER TESTIMONI D'ALGUNA COSA. Aquí considerem que es tracta d'un cas de vaguetat semàntica més que no pas de polisèmia, ja que els sentits són tan propers que és difícil d'establir-hi fronteres. En alguns casos, el verb vehicula el significat prototípic de 'veure' no un objecte o una acció, sinó el resultat d'una acció:

(13) Irene Rigau veu rebatejada la seva cartera de Benestar Social com a Benestar i Família (*CTILC*, VP453)

Com dèiem, establir fronteres categorials pot resultar difícil. En aquest grup hi podríem haver inclòs, encara, exemples com el que segueix amb el verb en forma pronominal. No obstant això, hem considerat que en aquests casos el verb vehicula un significat no prototípic, 'experimentar':

(14) Ara es veien perseguits, exiliats, empresonats, blasmats, arraconats (*CTILC*, VN271)

Altres casos en què la distinció entre categories semàntiques no és clara són els que exposem a continuació. Alguns exemples de *veure* que han estat classificats com a 'estudiar, examinar', podrien haver-se classificat també sota el significat de 'descobrir' o 'considerar':

(15) Va repassar les adreces per veure quin era el millor itinerari per recuperar el temps perdut (*CTILC*, VN33)

6. Tal com mostra un revisor anònim, a l'exemple de (12) hi trobem una doble predicació que mostra un valor evidencial: el verb *veure* indica el testimoniatge directe del segon esdeveniment, codificat pel verb *entrar*.

De la mateixa manera, exemples agrupats sota la categoria 'comprovar, assegurar-se' podrien ser classificats en 'descobrir' o 'intentar'. Malgrat que hi ha exemples clars que mostren la distinció (16a), n'hi ha que queden més lluny del significat de 'comprovar' o 'assegurar-se' (16b):

(16) a. Va girar el cap a la porta per veure si els homes ja havien sortit (*CTILC*, VN411)
Posar en ordre els papers, espolsar el tapet de la tauleta i mirar que no hi hagués res per terra (*CTILC*, MN183)
b. Mira d'arribar d'hora (*DIEC2*)
Els serveis mèdics, en veure que el jugador no reaccionava, li van introduir el tub de Guedell (VP364)

Un altre cas interessant de discutir no fa referència a les dificultats d'establir fronteres entre dos significats diferents, sinó al fet que, dins del mateix significat ('estar o anar en una direcció') es pot fer, encara, una altra divisió: d'una banda, el sentit que fa referència a una direcció literal en l'espai (17a). De l'altra, a una direcció metafòrica (17b). Malgrat aquesta distinció, hem considerat que en tots dos casos el verb *mirar* vehicula un sol significat:

(17) a. El Pedraforca, la Masella i la Tossa d'Alp, mirant cap a l'oest (*CTILC*, MP145)
b. Llavors podríem mirar cotes més ambicioses, encara que fent-ho partit a partit (*CTILC*, MP12)

Precisament perquè la distinció semàntica és difícil, els significats metafòrics vehiculats per aquests dos verbs poden classificar-se en categories més àmplies que agrupen aquests sentits que hem reproduït a la taula 1. Seguint Ibarretxe-Antuñano (1999), aquestes categories farien referència a capacitats cognitives, relacions socials i fiabilitat. A més d'aquests grups, els verbs analitzats vehiculen els significats de 'tenir', 'estar/anar en una direcció' i 'aparentar'. Els tres últims no són recollits per l'autora. De fet, algun d'aquests significats, com ara 'notar' (classificat dins 'capacitats cognitives') o 'tenir', no estan codificats pels verbs equivalents en les llengües que analitza:

Taula 2: Agrupacions semàntiques de les metàfores vehiculades per *veure* i per *mirar*

Capacitats cognitives	'entendre' – veure / mirar 'preveure' – veure 'imaginar' – veure 'considerar' – veure / mirar 'examinar' – veure / mirar 'descobrir' – veure / mirar 'notar' – veure 'experimentar' – veure
Relacions socials	'tenir una relació' – veure 'trobar-se amb algú' – veure 'fer/rebre una visita' – veure
Fiabilitat	'assegurar-se' – veure / mirar 'cuidar' – mirar 'intentar' – mirar 'parar atenció' – mirar
'aparentar'	veure
'tenir'	veure
'estar/anar en una direcció'	mirar

Les categories que hem establert a l'apartat 3.1 són útils perquè en cada cas hi ha exemples clars. Com veurem a 3.2.2, la distinció semàntica sovint té canvis morfosintàctics associats. Però, com ja hem dit, les fronteres entre categories formen un contínuum i és important tenir-ho en compte en estudis sobre la polisèmia. Aquest fenomen té implicacions en la discussió sobre la separació entre la polisèmia i la vaguetat semàntica: alguns significats que s'etiqueten com a polisèmics podrien arribar-se a considerar un sol significat. En la tradició de la semàntica cognitiva se sol prioritzar la polisèmia per davant de la monosèmia, però hi ha autors que es manifesten en sentit contrari (per a la discussió, vg. Koptjevskaja-Tamm 2008). No és l'objectiu d'aquest estudi debatre aquesta qüestió, però les dades que hem presentat a l'apartat anterior podrien utilitzar-se per a estudis que discuteixin els límits entre la polisèmia i la vaguetat semàntica.

Malgrat que hi ha extensions semàntiques presents en diverses llengües, les projeccions no sempre venen del mateix verb, és a dir, del de percepció activa o passiva, quan aquests significats estan codificats per dos verbs diferents. En català, per exemple, i com es pot veure a la taula 2, tots els usos relacionats amb les relacions socials estan vehiculats per *veure*, mentre que els que tenen a veure amb la fiabilitat són, gairebé tots,[7] vehiculats per *mirar*. Això està relacionat amb el fet que, en les extensions semàntiques, no es projecten tots els trets d'un domini font a un domini meta, sinó aquells que es consideren característiques rellevants (Kövecses 2002). Així, per exemple, el fet que *veure* sigui prototípicament un verb de percepció passiva es relaciona amb el caràcter semàntic de passivitat d'un testimoni. En altres casos, com per exemple en les relacions socials, *veure* no té cap tret específic que s'hi relacioni (no pas més que *mirar*), excepte, potser, en el sentit de 'trobar-se', en què el subjecte és, semànticament, passiu i, l'acció, involuntària. Com hem avançat, el verb *veure* és menys marcat semànticament i per això té més extensions semàntiques. El verb *mirar*, en canvi, en té menys, però les que té estan relacionades amb certes característiques semàntiques que es consideren rellevants: el fet que *mirar* vehiculi percepció activa es relaciona, per exemple, amb el domini de la fiabilitat.

3.2.2 Forma del verb i context

En alguns casos, que el verb aparegui sempre en la forma pronominal té una relació amb el significat que vehicula. Així, per exemple, quan *veure* vehicula el sentit de 'trobar-se' o 'tenir una relació' va acompanyat del pronom *es*, o bé, com hem vist a l'apartat anterior, el verb en forma pronominal d'un exemple com el següent codifica el significat 'experimentar':

(18) Ara es veien perseguits, exiliats, empresonats, blasmats, arraconats (*CTILC*, VN271)

Un cas semblant és el que té a veure amb MIRAR PER PARAR ATENCIÓ. Quan el verb vehicula aquest significat, si no té forma de marcador discursiu, de què parlarem més avall, pot prendre forma pronominal:

(19) Mira-t'hi molt, en el violí, que et quedi perfecte (*CTILC*, MN19)

7. Excepte l'ús del verb *veure* en el sentit d'assegurar-se, molt poc freqüent i en formes determinades com l'imperatiu, com podem veure a l'exemple de la Taula 1, que és una forma possible d'aquest verb si la interpretació que se'n fa és en el sentit de 'mirar' (fixar la vista).

> L'honestedat intel·lectual indueix a mirar-s'hi molt abans de fer afirmacions categòriques (*CTILC*, MP246)

Alguns significats metonímics, propers al prototípic i relacionats a 3.1, també són vehiculats per formes intransitives del verb, amb adjunció de pronoms. Recuperem els següents exemples:

(20) *Veure*: intr. pr. (veure-s'hi). Algú, tenir claror suficient per a veure-hi. *Aparta't de davant del llum, que no m'hi veig* (*DIEC2*, s.v. *veure*)

(21) *Veure*: intr. (veure-hi) Tenir sentit de la vista. *Veure-hi clar. No veure-hi gota* (*DIEC2*, s.v. *veure*)

A banda d'aparèixer amb determinats pronoms, altres elements que acompanyen la forma verbal poden tenir relació amb el significat que pren el verb: així, per exemple, el verb *mirar* seguit de la preposició *per*, vehicula el sentit de 'cuidar'.

No només el context morfosintàctic té relació amb el significat que pren el verb. A vegades, en una mateixa estructura, la semàntica dels altres elements de l'oració és el que dona la clau per a la interpretació del significat del verb. En veurem només un exemple. En les oracions següents, d'estructura igual, el verb codifica significats diferents:

(22) a.	La veu pentinant-se	'veure'
	La veu omplint estadis	'imaginar'
b.	Ho veus que tinc un gra?	'veure'
	Ho veus que arribes tard?	'preveure'
	Ho veus que vol dir una altra cosa?	'entendre'

El cas (22b) il·lustra bé que les fronteres categorials no són nítides: tots tres casos formen un contínuum, però el primer i el tercer són clarament diferents: del sentit literal a la cognició.

Dins les expressions fixades, a vegades el verb conserva el significat prototípic malgrat que el significat de l'expressió sencera sigui un altre. És el cas dels exemples que ja hem comentat més amunt de «tenir a veure» i «fer veure». En relació amb això, alguns exemples recollits al *DIEC2* i als corpus formen part de locucions. Com dèiem, les hem analitzat considerant, sempre que ha estat possible, el significat del verb i no de l'expressió:

1 *2* [LC] *de mira'm i no em toquis loc. adj.* a) Poc sòlid.
1 *2* [LC] *de mira'm i no em toquis loc. adj.* b) Sensible, ploramiques.
(*DIEC2*, s.v. *mirar*)

En aquests dos casos, es fa referència al fet de no tenir contacte amb l'objecte. El verb tindria un significat literal malgrat que dins l'expressió faria referència al fet d'haver d'estar lluny d'un objecte perquè és poc sòlid i el contacte (expressat pel verb tàctil) podria fer-lo malbé. I, per projecció metafòrica, referit a una persona sensible, despectivament.

Altres locucions on el verb tindria un significat literal són, per exemple:

1 *5* [LC] *no mirar cap ni cara* No servar respecte a ningú.
1 *6* [LC] *no mirar la cara a algú* Tenir-li aversió.
1 *8* [LC] *sense mirar cara ni ulls loc. adv.* Sense cap mirament ni respecte, a tort i a través.
(*DIEC2*, s.v. *mirar*)

En aquests dos últims casos, la noció de respecte i d'aversió cap a l'interlocutor estan vehiculats per les parts del cos. *Mirar* té un sentit literal, encara que també vehiculi, d'alguna manera, la noció de relació.

En altres exemples, el verb, dins d'una locució determinada, sí que codifica significats figurats. En aquests primers, relacionats amb la metàfora MIRAR ÉS EXAMINAR:

1 *3* [LC] *mirar algú de dalt a baix* Mirar-lo amb supèrbia, amb menyspreu.
2 *4* [LC] *mirar de quin costat ve el vent* Observar el curs dels esdeveniments per conformar-hi la conducta.
2 *5* *intr.* [LC] *mirar prim* Ésser escrupolós en executar, en judicar, alguna cosa.
2 *6* *intr.* [LC] *no mirar prim* No tenir escrúpols, miraments.
(*DIEC2*, s.v. *mirar*)

3.2.3 Marcadors discursius

Algunes de les formes analitzades són formes gramaticalitzades o marcadors discursius; aquest fenomen, en català, ha estat més detingudament analitzat (Cuenca & Marín 2010; Marín 2005). El *DIEC* recull els següents exemples amb el verb *veure*:

> *tr.* [LC] En el llenguatge col·loquial, *ve* per *veges* i *veu* per *vegeu*, adjuntant-se respectivament el pronom de segona persona del singular i el de segona persona del plural, formen dues combinacions equivalents a la forma *heus* o *vet* de la llengua literària, combinacions a les quals, seguint les regles generals d'afixació dels pronoms al verb, poden adjuntar-se un segon i un tercer pronom. *Ve't aquí el teu germà. Ve-te'l aquí. Ve-te'm aquí. Veu's aquí el vostre germà. Veu's-el aquí. Veu's-ho aquí. Veu's-me'l aquí. Ve-li aquí,*

> *senyor Ignasi, les reflexions que em faig.* [LC] *ve-t'ho aquí* [o *ve-li aquí*] Expressió usada per a concloure definitivament una explicació, un període, etc.
>
> [LC] *ves per on* Expressió d'estranyesa. *Ves per on, mai no hauria dit que fóssiu germanes!*
>
> [LC] *vejam* Forma d'imperatiu amb què hom expressa la curiositat de veure el que passarà, la temença que una cosa desitjada no tindrà lloc, que una cosa temuda s'esdevindrà, etc. *Vejam si plourà, demà, i no podrem sortir.*
>
> *DIEC2* (s.v. *veure*)

Entre les formes gramaticalitzades destaca la construcció *es veu que*, que desenvolupa un valor evidencial de tipus indirecte (González 2011, Antolí & Sentí 2020, Sentí 2022):

(23) Però es veu que un dels frares morts era el general de l'ordre i era una mena de cosí (VN23)

També el verb *mirar* pot tenir una funció discursiva, com als exemples següents:

(24) Miri, en aquests moments el nostre entrenador és el senyor Flores (*CTILC*, MP50)
...i vaig pensar: «mira, fent un disc a part que et pugui donar pessetes...» (*CTILC*, MP136)

Aquests marcadors discursius tenen com a origen el verb de visió que han esdevingut elements amb funció pragmàtica. El procés de gramaticalització dels verbs *veure* i *mirar* comporta un canvi de forma (en alguns casos) i de significat des del sentit prototípic de percepció visual fins a «un significat subjectiu, vinculat a l'actitud del parlant respecte al desenvolupament de l'intercanvi comunicatiu» (Marín 2005: 49). Com ja hem vist, el canvi semàntic des de la percepció física fins a significats més propers a la cognició és habitual en els verbs de percepció (Sweetser 1990).

Així doncs, els verbs *veure* i *mirar* com a marcadors discursius vehiculen significats allunyats de la percepció física i que en alguns casos poden coincidir amb altres significats codificats per aquests verbs quan no funcionen com a marcadors, sempre dins del domini de la cognició:

(25) El guàrdia civil, veus, ja és una altra cosa (*CTILC*, VN405)

El verb *mirar*, més freqüent que *veure* com a marcador discursiu, pot vehicular nocions properes a la cognició, amb certes diferències semàntiques com les que trobem en els següents exemples, en què a (26a) el verb té un significat proper a 'descobrir' i a (26b) a 'parar atenció':

(26) a. Mira, una coincidència que et deixarà parat (*CTILC*, MP114)
b. Miri, en aquests moments el nostre entrenador és el senyor Flores (*CTILC*, MP50)

Malgrat aquestes possibles diferències semàntiques els hem classificat en un mateix grup. Hem considerat que aquests verbs, com a marcadors i més o menys gramaticalitzats, tenen un sentit general de 'parar atenció' i amb un valor semàntic específic definit pel context (Montolío & Unamuno 2001).

4. ANÀLISI DELS CORPUS ESCRITS

A continuació (§4.1) presentarem els percentatges de freqüència de cada significat en els corpus analitzats, que hem descrit a l'apartat 2, tenint en compte el nombre global d'ocurrències per a cada verb, així com el nombre d'ocurrències de cada gènere. Avancem aquí les dades següents: el verb *veure* apareix de forma molt més freqüent que *mirar* i, en cada cas, són molt més freqüents en narrativa literària que en premsa: com hem avançat, i per cenyir-nos a un mateix interval d'anys, només hem obtingut 250 formes del verb *mirar* en premsa, enfront de les 500 formes per als altres grups. A l'apartat 4.2. discutirem la distribució dels significats de *veure* i *mirar* en els dos gèneres analitzats.

4.1 freqüències dels significats

4.1.1 El verb *veure*

D'un total de 1000 formes analitzades, el verb *veure* apareix 481 vegades amb el significat prototípic. És a dir, un 48,1% de vegades que trobem el verb *veure* en textos vehicula el seu significat central, de percepció visual passiva. Pel que fa als sentits figurats, analitzarem d'una banda els percentatges sobre el total de 1.000 ocurrències, i també els percentatges obtinguts a través de l'anàlisi de les formes aparegudes en narrativa literària (500) i en premsa (500). En cada cas, es comptarà el percentatge sobre el total i el percentatge tenint en compte només les formes no literals (és a dir, sense tenir en compte les formes que vehiculen els sentits prototípics). Això darrer ens permetrà analitzar d'una manera més acurada la prominència i generalització de cada metàfora:

Taula 3: Freqüències dels significats vehiculats pel verb *veure*

		Total		**Narrativa literària**		**Premsa**	
GRUP SEMÀNTIC	**SIGNIFICAT**	**% total** **(1.000 formes)**	**% sobre formes figurades[8]** **(476 formes)**	**% total** **(500 formes)**	**% sobre formes figurades** **(208 formes)**	**% total** **(500 formes)**	**% sobre formes figurades** **(268 formes)**
SENTIT PROTOTÍPIC	VEURE	48,1	--	55,88	--	40,4	--
	MIRAR	3,1	--	0,4	--	5,8	--
MARCADORS	MARCADORS	1,2	--	2,2	--	0,2	--
CAPACITATS COGNITIVES	ENTENDRE	8,8	18,48	8,4	20,2	9,2	17,16
	PREVEURE	0,5	1,06	0,4	0,96	0,6	1,1
	IMAGINAR	0,6	1,26	1	2,4	0,2	0,37
	CONSIDERAR	6,5	13,65	3,4	8,17	9,6	17,9
	EXAMINAR	3,2	6,72	0,4	0,96	6	11,2
	DESCOBRIR	12	25,21	9,4	22,6	14,6	27,24
	NOTAR	1,8	3,8	2,6	6,25	1	1,9
	EXPERIMENTAR	4	8,4	1,4	3,36	6,6	12,3
	TOTAL CAP. COG.	**35**	**78,58**	**29,2**	**64,9**	**48**	**89,17**
RELACIONS SOCIALS	TENIR UNA RELACIÓ	0,2	0,42	0,4	0,96	0	0
	TROBAR-SE AMB ALGÚ	5,2	10,92	8,8	21,15	1,6	2,98
	FER / REBRE UNA VISITA	2,8	5,88	3,2	7,7	2,4	4,5
	TOTAL REL. SOC.	**8,2**	**17,22**	**12,4**	**29,81**	**4**	**7,48**
FIABILITAT	ASSEGURAR-SE	1,5	3,15	1,6	3,85	1,4	2,6
TENIR	TENIR	0,2	0,42	0	0	0,4	0,75
APARENTAR	APARENTAR	0,3	0,63	0,6	1,44	0	0

8. No hi comptem, doncs, els significats de 'veure' i 'mirar', i deixem fora també els marcadors discursius.

4.1.2. Freqüències dels significats del verb *mirar*

D'un total de 750 lemes analitzats, el verb *mirar* apareix al corpus amb el significat prototípic 399 cops. És a dir, vehicula el seu significat prototípic de percepció activa un 53,2% de les vegades. Com en l'apartat anterior, recollim en una taula els percentatges que fan referència als significats d'aquest verb:

Taula 4: Freqüències dels significats vehiculats pel verb *veure*

		Total		**Narrativa literària**		**Premsa**	
GRUP SEMÀNTIC	**SIGNIFICAT**	**% total (750 formes)**	**% sobre formes metafòriques (246 formes)**	**% total (500 formes)**	**% sobre formes metafòriques (114 formes)**	**% total (250 formes)**	**% sobre formes metafòriques (132 formes)**
SIGNIFICAT PROTOTÍPIC: MIRAR	SIGNIFICAT PROTOTÍPIC: MIRAR	53,2	--	67	--	25,6	--
MARCADORS	MARCADORS	14	--	10,2	--	21,6	--
ENTENDRE	ENTENDRE	0,53	1,63	0,2	0,88	1,2	2,27
CONSIDERAR	CONSIDERAR	1,74	5,28	1	4,38	3,2	6,06
EXAMINAR	EXAMINAR	16,93	51,63	13	57,01	24,8	46,97
DESCOBRIR	DESCOBRIR	1,73	5,28	2	8,78	1,2	2,27
ESTAR / ANAR DE CARA A	ESTAR / ANAR DE CARA A	2,53	7,73	0,8	3,51	6	11,36
FIABILITAT	ASSEGURAR-SE	0,13	0,41	0,2	0,88	0	0
	CUIDAR	0,4	1,22	0,2	0,88	0,8	1,51
	PARAR ATENCIÓ	1,34	4,06	1	4,38	2	3,8
	INTENTAR	7,47	22,76	4,4	19,3	13,6	25,76
	TOTAL FIABILITAT	**9,3**	**28,45**	**5,8**	**25,44**	**16,4**	**31,07**

4.2 Anàlisi dels corpus

Hem avançat que d'un total de 1.000 formes analitzades, el verb *veure* apareix 481 vegades amb el significat prototípic. És a dir, un 48,1% de vegades que trobem el verb *veure* en textos vehicula el seu significat prototípic, de percepció visual passiva. Si s'analitzen per separat el corpus de narrativa literària i el de premsa, apareix menys vegades amb el sentit prototípic en premsa (40,4%) que en narrativa (55,88%). Pel que fa al significat metonímic relacionat amb la percepció activa, el verb *veure* vehicula el sentit de 'mirar' en 31 ocurrències (3,1%): força més en premsa (5,8%) que en narrativa literària (0,4%). Pel que fa al verb *mirar*, d'un total de 750 ocurrències analitzades, apareix al corpus amb el significat prototípic 399 cops. És a dir, vehicula el significat prototípic de percepció activa un 53,2% de les vegades. Si s'analitzen els textos narratius i periodístics per separat, apareix un 67% de les vegades en literatura amb el significat prototípic, i un 25,6% dels cops en premsa. Si tenim en compte el nostre corpus globalment, doncs, aquests dos verbs vehiculen el sentit prototípic aproximadament la meitat de les vegades que apareixen. Per separat, el percentatge del verb *veure*, amb el significat de percepció visual, és deu punts major en narrativa. Aquesta diferència percentual creix significativament en relació amb el verb *mirar*: hi ha una diferència d'uns trenta punts entre la presència de *mirar* en narrativa i en premsa vehiculant el significat prototípic.

Els significats no prototípics més recurrents del verb *veure* són els que es relacionen amb les capacitats cognitives (gairebé un 80% sobre les formes figurades), i més en premsa que en narrativa (els separen uns 25 punts). De significats relacionats amb la cognició, els més freqüents, i en aquest ordre, són els de 'descobrir', 'entendre' i 'considerar'. El sentit 'preveure' és el menys habitual en narrativa, i 'imaginar' en premsa. Pel que fa als significats associats a les relacions socials, que apareixen menys que els anteriors (aproximadament un 17% sobre el total de formes figurades), la narrativa supera en més de vint punts la premsa, al contrari del que havíem vist que passa amb els significats relacionats amb la cognició. El més freqüent, en tots dos casos, és 'trobar-se amb algú'. Els altres usos del verb veure ('assegurar-se', 'tenir' o 'aparentar') són més residuals, entre el 0,4 i el 3,2 de les formes figurades. La diferència més notable entre els grups de narrativa i premsa, doncs, és que els sentits lligats a la cognició apareixen molt més en premsa, i que aquesta tendència es capgira amb el següent grup de significats, els que tenen a veure amb les relacions socials. La diferència temàtica dels textos classificats en un grup o en un altre explica la diferència de distribució.

Tot i aquestes diferències entre premsa i narrativa, hi ha algunes qüestions comunes en tots dos grups que són les que resulten més rellevants: si tenim ara en

compte els percentatges globals, els que inclouen tots els significats, també el literal, els relacionats amb la cognició són, d'entre tots els sentits figurats, els més freqüents (35%, només a quinze punts per sota, aproximadament, del percentatge d'aparició del verb en el sentit prototípic, d'un 48,1%). D'aquest grup, els més freqüents són 'descobrir' i 'entendre'. Força per sota segueix el grup de marcadors discursius (14%) i el grup relacionat amb les relacions socials (8,2%). Els altres significats són més aviat residuals, tenen poca presència als corpus.

Pel que fa als significats no prototípics del verb *mirar*, el més recurrent és 'examinar' (apareix més d'un 50% de casos, tenint en compte el total de formes figurades), seguit del significat 'intentar' (més d'un 22% dels casos). El significat menys vehiculat per aquest verb és 'assegurar-se' (un 0,41% sobre el total de formes no prototípiques). Tenint en compte els dos corpus per separat, el de narrativa literària i el de premsa, el significat 'examinar' és més freqüent en narrativa (57,01%) que en premsa (46,87%), mentre que en el cas d''intentar' la tendència s'inverteix: apareix un 25,76% de casos en premsa, enfront del 19,3% en narrativa. No obstant això, les diferències entre els dos grups no són importants. En canvi, sí que hi ha una diferència substancial entre el percentatge de cops que apareix 'anar de cara a' en els dos corpus: un 11,36% en premsa enfront d'un 3,51% en narrativa.

Alguns dels significats del verb *mirar* els havíem agrupat en una mateixa categoria semàntica, la que feia referència a la fiabilitat. Així, i tot i que cada sentit que s'hi agrupa apareix poques vegades, si es consideren tots junts representen un 28,45% sobre el total de formes figurades (un 25,44% en narrativa, i un 31,07% en premsa).

Des d'una perspectiva onomasiològica, si tenim en compte totes les dades que hem obtingut, observem el següent: els significats relatius a les capacitats cognitives són les projeccions no literals més freqüents, vehiculades pel verb *veure*. Les segueixen el significat 'examinar', vehiculat per *mirar* i, a continuació, les projeccions que fan referència a la fiabilitat, codificades per *mirar,* i a les relacions socials, codificades per *veure*.

Prenent en consideració, encara, tot el corpus, és interessant d'observar la distribució dels verbs usats com a marcadors discursius. El verb *veure* apareix com a marcador un 1,2% del total de vegades, gairebé sempre en narrativa (2,2%, davant del 0,2% en premsa). En canvi, és molt més freqüent el verb *mirar* en aquest sentit: un 14% de cops respecte al total funciona com a marcador discursiu, el doble de vegades en premsa (21%) que en narrativa (10%). Aquesta última dada és sorprenent si tenim en compte que els marcadors discursius són propis de la llengua oral, per la seva funció pragmàtica i discursiva (Cuenca & Marín 2000, Marín 2005, San Roque *et al.* 2018), i que la narrativa és un gènere que reprodueix en certs casos l'oralitat.

5. CONCLUSIONS

En català, al sentit de la vista s'hi associen prototípicament dos verbs: *veure* i *mirar*. En aquest estudi, per analitzar els agrupaments semàntics, hem partit d'una classificació ja existent (Ibarretxe-Antuñano 1999, 2019): com hem assenyalat, un marc comú afavoreix la comparació interlingüística i, per exemple, això ens ha permès observar que en català hi ha significats no presents en les llengües estudiades per a aquesta autora (com ara VEURE ÉS TENIR). Una de les qüestions més rellevants que cal tenir en compte en un estudi d'aquest tipus és el que es relaciona amb les dificultats d'establiment de fronteres categorials: així, hem creat agrupacions semàntiques, les més rellevants dels quals són el grup de capacitats cognitives (que inclou els sentits 'entendre', 'preveure', 'imaginar', 'considerar', 'examinar', 'descobrir', 'notar' i 'experimentar', codificats per *veure*), relacions socials ('tenir una relació', 'trobar-se amb algú', 'fer/rebre una visita', codificats per *veure*) i fiabilitat ('assegurar-se', 'cuidar', 'intentar', 'parar atenció', codificats sobretot per *mirar*). Aquestes agrupacions faciliten l'anàlisi semàntica i neutralitzen les dificultats d'atribució d'exemples a cada categoria. Com hem vist, aquest fenomen té implicacions en el debat sobre la polisèmia i la vaguetat semàntica.

Tot i que algunes extensions semàntiques són presents en diverses llengües, les projeccions no sempre venen del mateix verb (de percepció visual activa o passiva) si els significats són vehiculats per dos verbs diferents. En català, per exemple, tots els usos relacionats amb les relacions socials estan codificats pel verb de percepció passiva, mentre que els que tenen a veure amb la fiabilitat són, gairebé tots, vehiculats per *mirar*: en aquest cas, per exemple, els trets que es projecten del domini font al domini meta són els que relacionen el tret semàntic de percepció activa amb la fiabilitat i l'atenció.

Tal com afirma Ibarretxe-Antuñano (2013), una manera de provar la distribució de les metàfores conceptuals és l'estudi de l'ús que se'n fa, a partir de l'anàlisi de corpus. En aquest cas, a més, hem comparat textos de dos gèneres diferents no només per observar la distribució dels significats no prototípics intralingüísticament, sinó també si la distribució pot variar en funció del context discursiu. Així, hem observat algunes qüestions rellevants. Pel que fa a la distribució intralingüística, hem detectat que el verb *veure* apareix més freqüentment que *mirar* i que és més sovint font de metàfores i metonímies, i que tots dos verbs codifiquen, aproximadament la meitat de les vegades que s'usen, el seu significat prototípic. Tot i que en català hem descrit una gran quantitat de significats codificats per aquests dos verbs (v. taula 1), la distribució i l'ús de cada un d'ells no és el mateix. Així, en l'anàlisi dels corpus hem observat que les projeccions més freqüents, en aquest ordre, són les que es relacionen

amb les 'capacitats cognitives' (*veure*), 'examinar' (*mirar*) i les que fan referència a relacions socials (*veure*). Encara pel que fa a la distribució intralingüística dels usos d'aquests verbs, hem observat que el verb *mirar* és més sovint utilitzat de manera gramaticalitzada i com a marcador discursiu.

Pel que fa a les diferències entre gèneres (narrativa literària i premsa), també hem detectat diferències rellevants: algunes projeccions semàntiques són sensiblement més freqüents en narrativa (per exemple, els significats lligats a les relacions socials vehiculats pel verb *veure* o 'examinar', per *mirar*), mentre que d'altres tenen més presència en premsa escrita (per exemple, els relacionats amb les capacitats cognitives codificats per *veure* o 'intentar', per *mirar*). Però la diferència més rellevant que hem observat pel que fa a les diferències intergènere és la distribució del verb *mirar* utilitzat com a marcador discursiu, que apareix el doble de vegades en premsa que en narrativa literària.

La recerca que hem presentat no està exempta de limitacions: aquest és un estudi sincrònic sobre expressions que concreten processos metafòrics i metonímics que són fruit, com ja hem indicat més amunt, de canvis semàntics diacrònics. Serà interessant, en futures, recerques, revisar la classificació proposada mitjançant dades diacròniques com les que ofereixen altres estudis per al català (com Antolí 2017) o per a altres llengües properes com l'espanyol (Fernández Jaén 2012).

Tot i així, aquest estudi ens ha permès encetar una anàlisi dels verbs de percepció que no només té en compte els significats que vehiculen, sinó també quina distribució tenen. Com ja hem assenyalat, hi ha sentits que, tot i no ser universals, són significativament presents en les llengües del món, especialment els que relacionen els verbs de percepció visual amb les capacitats cognitives o les relacions socials. En aquest estudi, entre altres qüestions, hem mostrat que tots dos són molt presents en català, però que un és molt més habitual que l'altre (35% del total de formes enfront d'un 8,2% respectivament). Aquest treball ha d'anar encarat a engruixir un corpus de dades sobre verbs de percepció que permetin fer generalitzacions des d'un punt de vista interlingüístic, no només pel que fa a la presència o no de certs significats en una llengua determinada, sinó també pel que fa a l'ús i la distribució que se'n fa en cada llengua.

Carla Ferrerós Pagès
Universitat de Girona
carla.ferreros@udg.edu
ORCID 0000-0001-6048-3604

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Antolí, J. (2017) *Els verbs de percepció en català antic. Veure, sentir, oir i entendre en els segles XIII-XVI*, València, Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Antolí, J. & A. Sentí (2020) «Evidentiality in spoken Catalan. The evidential marker *diu que*», *Anuari de Filologia. Estudis de lingüística*, 10, p. 123-161. [DOI: <https://doi.org/10.1344/AFEL2020.10.6>.]

CTILC = Institut d'Estudis Catalans, *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*. [En línia: https://ctilc.iec.cat/scripts/index.asp, consulta: abril de 2021.]

Cuenca, M. J. & M. J. Marín (2000) «Verbos de percepción gramaticalizados como conectores: análisis contrastivo español-catalán», *Revista Española de Lingüística Aplicada*, 1, p. 215-238.

DCVB = Alcover, A. M. & F. de B. Moll, *Diccionari català-valencià-balear*. [En línia: <https://dcvb.iec.cat>, consulta: març de 2021.]

DDLC = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*. [En línia: <https://dcc.iec.cat/ddlci/scripts/index.html>, consulta: novembre de 2021.]

DE = *Diccionari de l'Enciclopèdia*. [En línia: <http://diccionari.cat>, consulta: març de 2021.]

DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*. [En línia: <https://dlc.iec.cat>, consulta: març de 2021.]

Dirven, R. (1993) «Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation», *Leuvense Bijdragen*, 82, p. 1-28. [DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110219197.1.75>.]

Evans, N. & D. Wilkins (2000) «In the mind's ear: The semantic extensions of perception verbs in Australian languages», *Languages*, 76, 3, p. 546-592. [DOI: <http://dx.doi.org/10.1163/9789004336841_004>.]

Fernández-Jaén, J. (2012) *Semántica cognitiva diacrònica de los verbos de percepción física del español*, tesi doctoral, Universitat d'Alacant.

Geeraerts, D. (1997) *Diachronic prototype semantics: A contribution to historical lexicology*, Oxford, Oxford University Press.

González, M. (2011) «Indirect evidence in Catalan: A case study», dins L. Payrató & J. M. Cots (eds.), *The pragmatics of Catalan*, Berlín, De Gruyter Mouton, p. 146-172. [DOI: <http://dx.doi.org/10.1515/9783110238693.145>.]

Grzega, J. & M. Schoener (2007) *English and General Historical Lexicology: Materials for Onomasiology Seminars*, Eichstätt, Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt.

Ibarretxe-Antuñano, I. (1999) *Polysemy and metaphor in perception verbs: a cross-linguistic study*, tesi doctoral, University of Edinburgh.

— (2008) «Vision metaphors for the intellect: Are they really cross-linguistic?», *Atlantis*, 30(1), p. 15-33. [DOI: <https://www.jstor.org/stable/41055304>.]

— (2013) «The power of the senses and the role of culture in metaphor and language», dins R. Caballero & J. E. Díez Vera (eds.), *Sensuous Cognition: Explorations into Human Sentience: Imagination, (E)motion and Perception*, 22, Berlín, Mouton de Gruyter, p. 109-133. [DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110300772.109>.]

— (2019) «Perception metaphors in cognitive linguistics», dins L. Speed *et al.* (eds), *Perception Metaphors*, Amsterdam / Filadèlfia, John Benjamins Publishing Company, p. 43-64. [DOI: <https://doi.org/10.1075/celcr.19.03iba>.]

Koch, P. (2016) «Meaning change and semantic shifts», *The Lexical Typology of Semantic Shifts*, 58, p. 21. [DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110377675-002>.]

Koptjevskaja-Tamm, M. (2008) «Approaching lexical typology», dins M. Vanhove (ed.), *From Polysemy to Semantic Change. Towards a typology of lexical semantics associations*, p. 3-54. [DOI: <https://doi.org/10.1075/slcs.106.03kop>.]

Kövecses, Z. (2002) «Cognitive-linguistic comments on metaphor identification», *Language and literature*, 11(1), p. 74-78. [DOI: <https://doi.org/10.1177/096394700201100107>.]

— (2017) «Conceptual metaphor theory», dins E. Semino & Z. Demjén (eds.), *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*, Nova York, Routledge, p. 13-27.

Lakoff, G. (1987) *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*, Chicago, University of Chicago Press.

Lakoff, G. & M. Johnson (1980) *Metaphors we live by*, Chicago, University of Chicago Press.

— (1999) *Philosphy in the Flesh: the Embodied Mind and its Challenge to Western Though*, Nova York, Basic Books.

Langacker, R. W. (1987) *Foundations of cognitive grammar: Theoretical prerequisites*, vol. 1, Standford, Stanford University Press.

Marín, J. M. (2005) «Gramaticalització i funció discursiva dels verbs de percepció», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 38, p. 47-71.

Montolío, E. & V. Unamuno (2001) «The discourse marker *a ver* (Catalan *a veure*) in teacher-student interaction», *Journal of pragmatics*, 33, p. 193-208. [DOI: 10.1016/S0378-2166(99)00135-6.]

Radden, G. & Z. Kövecses (1999) «Towards a theory of metonymy» dins K. Panther & G. Radden (eds.), *Metonymy in language and thought*, 4, Amsterdam / Filadèlfia, John Benjamins Publishing, p. 17-60. [DOI: 10.1075/hcp.4.03rad.]

Rosch, E. (1978) «Principles of Categorization», dins E. Rosch *et al.* (eds.), *Cognition and categorization*, Hillsdale, Lawrence Erlbaum, p. 27-48.

San Roque, L. *et al.* (2018) «Universal meaning extensions of perception verbs are grounded in interaction», *Cognitive Linguistics*, 29(3), p. 371-406. [DOI: 10.1515/cog-2017-0034.]

Sentí, A. (2022) «Evidentiality in Catalan», dins B. Wiemer & J. I. Marín Arresse (eds.), *Evidential marking in European languages (toward a unitary comparative account*), Berlín, De Gruyter (Studia Typologica).

Sweetser, E. (1990) *From etymology to pragmatics: Metaphorical and cultural aspects of semantic structure*, vol. liv, Cambridge, Cambridge University Press. [DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9780511620904.]

Viberg, Å. (1984) «The verbs of perception: a typological study», *Linguistics*, 21(1), p. 123-162. [DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110868555.123>.]